

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

ผลกระทบของอุตสาหกรรมเกษตรกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน :
น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทาน
รหัสโครงการ ๑๗๑๐๙๖

โดย

ดร.จรรยา แผนสมบูรณ์

ผศ.สิทธิพันธ์ พูนเอียด

ดร.ศลธร คงหวาน

นายบัณฑิต หอมเกษ

สังกัด สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กันยายน 2566

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง ผลกระทบของอุตสาหกรรมเกษตรกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทานของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สามารถดำเนินการจนประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจาก ได้รับความอนุเคราะห์และสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่งจาก ผศ.สิทธิพันธ์ พูนเอียด ดร.ศลทร คงหวาน และ นายบัณฑิต หอมเกต ที่ปรึกษาโครงการ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา ความรู้ ข้อคิด ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนกระทั่งการวิจัยครั้งนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้คงเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

ผู้วิจัย

ดร.จรรยา แผนสมบูรณ์

นักวิชาการสิทธิมนุษยชนเชี่ยวชาญ

ผู้บังคับบัญชาข้าราชการกลุ่มงานวิจัยและวิชาการสิทธิมนุษยชน

ชื่อเรื่อง ผลกระทบของอุตสาหกรรมเกษตรกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทาน
(The impact of Argo - industry on the protection of human rights: sugar on the supply chain.)

ผู้วิจัย ดร. จรรยา แผนสมบูรณ์

ที่ปรึกษาโครงการ

๑. ดร.จรรยา	แผนสมบูรณ์
๒. ผศ.สิทธิพันธ์	พูนเอียด
๓. ดร.ศลทร	คงหวาน
๔. นายบัณฑิต	หอมเกษ

คำสำคัญ สิทธิชุมชน,การละเมิดสิทธิมนุษยชน,ธุรกิจเหมืองทองคำ, จันทบุรี (Community Rights, Gold Mines, Violation, Gold Mines Business, Chanthaburi)

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการปลูกอ้อยและเป็นที่ตั้งของโรงงานน้ำตาล ตลอดจนมีการจัดตั้งสมาคมชาวไร่อ้อยในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ยกเว้นภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. เพื่อศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทาน ๒. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาผลกระทบของอุตสาหกรรมเกษตรกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทาน และ ๓. เพื่อพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย กลไกหรือมาตรการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงแนวปฏิบัติที่ดีในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน : น้ำตาลกับห่วงโซ่อุปทาน

ผลการศึกษาในการกระบวนการปลูกอ้อยเพื่อผลิตน้ำตาล พบว่า ในการปลูกอ้อยพื้นที่ต่าง ๆ มีปัญหาคล้ายกันทุกพื้นที่ ได้แก่ การจัดหาทุนเพื่อการลงทุนปลูกอ้อย ส่วนใหญ่จะเป็นทุนกู้ยืมจากภาคเอกชน จากโรงงานน้ำตาล หรือจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากไม่มีงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เกษตรกรต้องรับภาระในการบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการขนส่งเข้าโรงงาน โดยต้องแบกรับภาระต้นทุนที่สูง อันเนื่องมาจากการขาดแคลนแรงงาน จึงต้องอาศัยแรงงานต่างชาตินำมาช่วยในการทำการเกษตรในไร่อ้อย และปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการเผาอ้อย ที่ก่อให้เกิดหมอกควันไฟและเถ้าถ่านปลิวไปติดตามบ้านเรือน และเกิดฝุ่น PM 2.5 ตลอดจนการสูญเสียเครดิตคาร์บอนในบรรยากาศตลอดฤดูกาลเก็บเกี่ยวอ้อย ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ปัญหาที่ชาวไร่อ้อยมีความ

จำเป็นต้องเผาอ้อยเป็นผลเนื่องมาจาก การตัดอ้อยสดต้องใช้ต้นทุนสูง มีความยากลำบากในการตัด คนงานไม่นิยมตัดอ้อยสด การใช้รถตัดยังไม่สามารถตัดอ้อยได้ทุกพื้นที่ นอกจากนี้ ยังพบว่า ในแต่ละพื้นที่ต้องใช้รถตัดอ้อยเป็นจำนวนมาก รถตัดอ้อยมีต้นทุนสูงและต้องนำเข้าจากต่างประเทศ และการจัดซื้อมีความยุ่งยาก แต่อย่างไรก็ตาม การใช้รถตัดอ้อยสดยังไม่สามารถยุติปัญหาการเผาอ้อยได้ เนื่องจากหลังจากเก็บเกี่ยวอ้อยไปแล้วเกษตรกรยังมีความจำเป็นต้องเผาเศษใบอ้อยในไร่เพื่อความสะดวกในการบำรุงดูแลต้นอ้อยเพื่อให้อ้อยมีหน่อที่สมบูรณ์ต่อไป

สำหรับการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเผาอ้อยสามารถแก้ไขได้อย่างยั่งยืน โดยการให้โรงงานน้ำตาลทุกแห่งดำเนินการสร้างระบบคัดแยกอ้อยที่เกษตรกรนำมาส่ง โดยการแยกต้นอ้อยและสิ่งเจือปนออกจากกัน เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำอ้อยทั้งต้นส่งโรงงานได้ นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานน้ำตาลได้อย่างสมบูรณ์ทั้งระบบ รัฐควรมีนโยบายย้ายสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลจากกระทรวงอุตสาหกรรมมาสังกัดในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และควรมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอ้อยและน้ำตาลให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และมีการร่างกฎหมายให้การยอมรับสิทธิในอากาศสะอาดเป็นสิทธิที่แยกเป็นเอกเทศ (self-standing right) ต่อไป

Abstract

This research is qualitative research by collecting data from interviews with people living in areas where sugarcane is grown and where sugar factories are located, as well as establishing sugarcane farmers' associations in various regions of Thailand, except in the southern region. The objectives are: 1. To study the impact of the industry on human rights protection: sugar and the supply chain. 2. To study ways to solve the problem of the agricultural industry's impact on human rights protection: sugar and the supply chain, and 3. To develop policy recommendations, effective mechanisms or measures, including good practices for protecting human rights: sugar and supply chains.

The results of the study on the sugarcane planting process for sugar production found that in sugarcane planting in different areas there are similar problems in every area, including finding capital for investment in sugarcane planting. Most are loans from the private sector, the sugar factory, or the Bank for Agriculture and Cooperatives. Because government agencies have no budget support, farmers must bear the burden of maintenance, harvest and transportation into the factory. They must bear the burden of high costs due to labour shortages. Therefore, they must rely on foreign workers to help with agriculture in the sugarcane fields. Problems that affect nature and the environment include problems with sugar cane burning. That causes fire smog and ash to fly along houses and PM 2.5 dust and the loss of carbon credits in the atmosphere throughout the sugarcane harvesting season, between November and April. The problem for sugarcane farmers with burning sugarcane is that cutting fresh sugarcane requires high costs and difficulty. Workers prefer to avoid cutting fresh sugarcane, and the cutting machine still cannot cut sugarcane in every area. In addition, it was found that a large number of sugar cane cutters were required in each area. Sugarcane harvesters are costly and must be imported from abroad, and purchasing is complicated. However, using fresh sugarcane cutters still cannot end the sugarcane-burning problem. This is because after harvesting the sugarcane,

farmers still need to burn sugarcane leaf scraps in the fields to facilitate the maintenance of the sugarcane plants so that the sugarcane will continue to have perfect shoots.

The problem of sugarcane burning can be solved in a sustainable manner. By requiring each sugar refinery to develop a mechanism for sorting sugar cane brought in by farmers. By separating sugarcane plants and contaminants so that farmers can bring the whole sugarcane plant to the factory. In addition, to achieve complete development of the entire sugar supply chain, the government should implement a policy that transfers the Office of the Cane and Sugar Board from the Ministry of Industry to the Ministry of Agriculture and Cooperatives. The government should amend the laws regarding sugarcane and sugar to be appropriate for the current situation. Legislation has been proposed to recognise the right to clean air as a separate right. (self-standing right) afterwards.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข-ค
Abstract	ง-จ
สารบัญ	ฉ-ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ หลักการและเหตุผล.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์.....	๓
๑.๓ ขอบเขตวิธีการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓
๑.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎี.....	๗
๒.๑.๑ สิทธิมนุษยชนกับการดำเนินธุรกิจ.....	๗
๒.๑.๒ สิทธิมนุษยชนทางสิ่งแวดล้อม.....	๘
๒.๑.๓ สิทธิมนุษยชนของชุมชน.....	๑๐
๒.๒ หลักการสากลระหว่างประเทศในการดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรม.....	๑๒
๒.๒.๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	๑๒
๒.๒.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง.....	๑๒
๒.๒.๓ ข้อตกลงโลกแห่งสหประชาชาติ.....	๑๓
๒.๒.๔ หลักการชี้แนะเรื่องสิทธิมนุษยชนสำหรับธุรกิจแห่งสหประชาชาติ.....	๑๔
๒.๒.๕ ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.....	๑๘
๒.๓ ห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรม.....	๑๙
๒.๔ กฎหมายในบริบทของห่วงโซ่อุปทานธุรกิจอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล.....	๑๙

สารบัญ (ต่อ)

๒.๔.๑ ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา.....	๒๐
๒.๔.๒ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕.....	๒๑
๒.๔.๓ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕.....	๒๔
บทที่ ๓ แนวทางและข้อเสนอแนะ.....	๒๕
๓.๑ แนวทางในการศึกษา.....	๒๕
๓.๒ ขอบเขตการศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย.....	๒๗
๓.๓ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล.....	๒๘
บทที่ ๔ ผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๓๐
๔.๑ ผลการวิจัยจากการลงพื้นที่.....	๓๐
๔.๑.๑ พื้นที่ภาคตะวันออก.....	๓๐
๔.๑.๒ พื้นที่ภาคกลาง.....	๓๕
๔.๑.๓ พื้นที่ภาคเหนือ.....	๓๘
๔.๑.๔ ผลกระทบของอุตสาหกรรมน้ำตาลในพื้นที่ภาคอีสาน จังหวัดขอนแก่น.....	๔๑
๔.๑.๕ ผลกระทบของอุตสาหกรรมน้ำตาลในพื้นที่ภาคอีสาน จังหวัดนครราชสีมา..	๔๘
๔.๒ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๐
๔.๒.๑ การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาสาระที่เป็นประเด็นเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่เป้าหมาย..	๕๓
๔.๒.๒ การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาสาระเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหาในพื้นที่.....	๕๓
เป้าหมาย.....	๕๔
๔.๓ การวิเคราะห์สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย.....	๕๖
๔.๓.๑ การวิเคราะห์การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)	๕๖
๔.๓.๒ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Analysis).....	๕๘
ของสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย ต่อการเปลี่ยนแปลงกระทรวงที่สังกัด...	
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๖๑
๕.๑ สรุป.....	๖๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ.....	๖๙
บรรณานุกรม.....	๗๐
ภาคผนวก.....	๗๑